
RESUM

INFORME SOBRE
**EXCLUSIÓ I
DESENVOLUPAMENT
SOCIAL** Δ
CATALUNYA

RESULTATS DE L'ENQUESTA SOBRE
INTEGRACIÓ I NECESSITATS
SOCIALS 2018

FUNDACIÓN FOESSA
FOMENTO DE ESTUDIOS SOCIALES
Y DE SOCIOLOGÍA APLICADA

RESUM

Informe sobre exclusió i desenvolupament social a Catalunya

**Resultats de l'Enquesta sobre
Integració i necessitats socials 2018**

FUNDACIÓN FOESSA
FOMENTO DE ESTUDIOS SOCIALES
Y DE SOCIOLOGÍA APLICADA

Coordinació

Guillermo Fernández Maíllo Membre del Comitè tècnic de la Fundació FOESSA

Anàlisi i redacció

Raúl Flores Martos	Secretaria tècnica de la Fundació FOESSA
Pedro Fuentes Rey	Col·laborador de la Fundació FOESSA
Idoia García Goikoetxea	SIIS Centro de Documentación y Estudios
Gabriela Monge Sarango	Equip tècnic de la Fundació FOESSA
Raquel Sanz Álvarez	SIIS Centro de Documentación y Estudios
Daniel Rodríguez de Blas	Col·laborador de la Fundació FOESSA
Joseba Zalakain Hernández	SIIS Centro de Documentación y Estudios

Disseny mostral

Manuel Trujillo Carmona Instituto de Estudios Sociales Avanzados

Treball de camp

Análisis e Investigación
ATREVIEWA

Madrid, 2019

© FUNDACIÓN FOESSA
Embajadores, 162
28045 Madrid
informacion@foessa.org
www.foessa.es

ISBN: 978-84-8440-784-3

Dipòsit Legal: M-22675-2019

Preimpresió:

ADVANTIA, Comunicación Gráfica, S. A.
Formación, 16. Pol. Ind. Los Olivos
28906 Getafe (Madrid)

Impressió:

AGPOGRAF, S.A.
Pujades, 187
08005 Barcelona

Impressió en Espanya / Printed in Spain

Índex

Índex.....	3
1. Introducció	5
2. Què és l'exclusió social i com es calcula?	7
3. Marc general i context d'Espanya.....	9
4. Context de l'exclusió social a Catalunya	11
5. Problemàtiques concretes.....	13
5.1. Precarització del treball	13
5.2. Habitatge	15
5.3. Salut.....	17
5.4. Aïllament.....	18
6. Els perfils de l'exclusió social a Catalunya.....	19
7. Territorialització de l'exclusió social	25
8. Nivells d'accés i valoració dels drets socials de baixa intensitat	27
9. Annex. 35 Indicadors que formen l'ISES	29

Introducció

Aquest és un resum de l'*Informe sobre Exclusió i Desenvolupament Social a Catalunya*, fruit de la investigació realitzada per la Fundació FOESSA a través de l'Enquesta sobre Integració i Necessitats Socials 2018. La mirada d'aquest informe es focalitza a explicar quines són les característiques de l'eix integració-exclusió social, les quals van molt més enllà del tradicional model d'anàlisi centrat en la pobresa monetària i la privació material.

Contemplar els processos que fan possible la participació social enriqueix la nostra visió pel que fa a la manera com som i estem en societat. Analitzar les diferents dimensions que possibiliten la nostra participació en la societat ens ha de permetre comprendre quina és la realitat social que ens envolta i, així, enfocar de la manera més encertada possible la resposta que es pot donar des de les polítiques públiques.

Aquest document forma part d'un projecte més ampli, que s'integra i es vincula al mateix *VIII Informe FOESSA sobre Exclusió i Desenvolupament Social a Espanya*. Els informes autonòmics tenen un caràcter principalment descriptiu. Així, el VIII informe diagnòstica i construeix el marc des del qual s'han d'interpretar les dades presentades. És per això que tots dos es troben íntimament lligats i és recomanable fer-ne una lectura vinculada.

Les conclusions següents són alguns dels titulars que hem extret del conjunt de dades de l'informe. És important complementar-les amb una lectura completa d'aquest, perquè ofereix una descripció molt detallada i extensa de dades que

expliquen la situació de les persones i les llars en situació d'exclusió a Catalunya.

Avui, en l'època de les xarxes socials, en què la informació i la reflexió es basen en reduïts números de caràcters, volem oferir a la societat una investigació àmplia i profunda que alimentarà les nostres anàlisis durant els anys vinents.

Capítol 2

Què és l'exclusió social i com es calcula?

L'exclusió social és un procés de pèrdua d'integració o participació de l'individu en la societat. Concretant-ho una mica més, és la manca de participació d'una persona en la vida social, econòmica i cultural de la seva societat, a causa d'una manca de drets, recursos i capacitats bàsiques: accés a la legalitat, al mercat de treball, a l'educació, a les tecnologies de la informació, als sistemes de salut, a la protecció social, etc. Aquests són els factors que fan possible una participació social plena.

Per radiografiar les situacions d'exclusió social, s'ha dut a terme la quarta onada de l'Enquesta sobre Integració i Necessitats Socials (EINSFOESSA 2018). Al llarg de les seves quatre edicions (2007, 2009, 2013 i 2018) s'ha anat convertint en un referent en l'anàlisi de la integració social a Espanya, fet que ens permet comprendre els processos pels quals passen, en major o menor mesura, les llars i les persones en relació amb la seva posició en l'eix integració-exclusió social. S'ofereix una concepció estructural, multidimensional, processual i dinàmica dels mecanismes que faciliten una participació social digna i efectiva. Per això, en aquests darrers dotze anys, s'ha sotmès a validació empírica una anàlisi de l'eix integració-exclusió a partir d'un índex sintètic d'exclusió social (ISES) construït amb una bateria de 35 indicadors. Aquests descriuen situacions de dificultat, cadascuna de les quals és prou greu per qüestionar la plena participació social de les persones afectades. El pes de cadascun dels indicadors és inversament proporcional a la proporció de llars que són víctimes de la situació descrita. Entenem que l'acumulació d'aquestes situacions de dificultat és el que situa determinats grups de la societat en posicions d'exclusió de l'espai social. A partir d'aquest conjunt d'indicadors, es tracta de cobrir les diferents

dimensions des dels tres àmbits d'exclusió: l'econòmic (mitjançant la manca de participació en la producció econòmica –ocupació– o en la distribució del producte social –consum–), el de ciutadania (manca de participació política i d'accés als drets socials –educació, habitatge i salut–) i el dels llaços socials (que es manifesta en determinades formes de conflicte i d'aïllament social).

D'aquesta manera, direm que una persona o una llar es troba en:

- **Situació d'integració plena:** quan no es veu afectada per cap dels 35 indicadors abans esmentats que calculen el risc d'exclusió social.
- **Situació d'integració precària:** quan, malgrat sentir-se integrada, es veu afectada per un o més indicadors d'exclusió (fins a 5) **(1)**, sense que aquests suposin un allunyament significatiu de l'espai de socialització integrat.
- **Situació d'exclusió social moderada:** quan es troba fora de l'espai social d'integració i es veu afectada per diversos indicadors d'exclusió (fins a 8) i/o indicadors d'exclusió amb més poder d'exclusió, tot i que encara hi hagi elements compensadors de l'exclusió en alguna de les dimensions d'aquesta.
- **Situació d'exclusió social severa:** quan viu en l'espai més allunyat d'una experiència integrada. És a dir, està afectada per un gran nombre d'indicadors d'exclusió (fins a 16), fet que l'allunya de qualsevol dimensió integradora de la societat.

(1) El nombre d'indicadors que determinen cada situació d'exclusió o d'integració no és fix, sinó que depèn de l'onada de l'enquesta. En aquest cas, es mostra el nombre d'indicadors de l'onada del 2018, com a exemple orientatiu de cada categoria d'exclusió o d'integració.

Capítol 3

Marc general i context d'Espanya

L'exclusió social avança i posa de manifest la desigualtat intergeneracional

Vivim en una societat en què la integració es recolza sobre unes bases febles i l'exclusió s'enquista dins l'estructura social. La desigualtat avança entre els joves més exposats i els majors més protegits, fet que genera un nou fre a la mobilitat social.

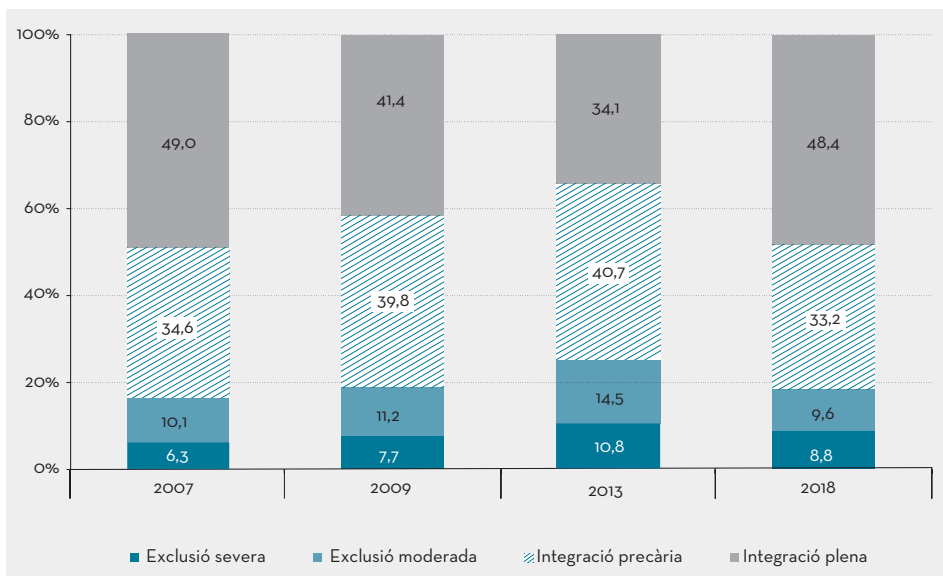
Una part important de la població que va ser afectada per la davallada de l'ocupació s'ha beneficiat per la nova ocupació creada i ha recuperat els seus nivells d'integració previs al 2008. Tanmateix, la persistència de l'exclusió i fins i tot l'empitjorament en aquelles llars que estaven pitjor durant la crisi ens mostra l'existència de fractures profundes que van més enllà del cicle econòmic. Així, **la crisi no va afectar "tothom per igual", sinó que va impactar de manera més intensa en les llars més febles**. La recuperació tampoc no ha donat oportunitats a tots els grups per igual. Les persones més qualificades, amb més capital social, han accedit a la nova ocupació creada. Entre l'exclusió social, les persones que acumulaven menys problemes han pogut superar la seva situació, mentre que alguns tipus de llar que acumulaven més desavantatges han empitjorat.

L'acumulació i la presència de problemes en diferents dimensions expliquen el motiu pel qual la persona que els està patint no és capaç de sortir de la situació sense suport. Així, **la precarietat, els costos elevats de l'habitatge, els problemes de salut o de discapacitat i la baixa qualificació són factors que s'acumulen en determinades llars i no tant en d'altres**. La població jove, les llars encapçalades per dones i les persones migrades estan sobrerrepresentades dins l'exclusió social. De manera similar, s'observa que tenen més problemes per sortir de les dificultats les llars d'una persona sola i les monoparentals.

Si entre les causes més freqüents de l'exclusió social hi ha la mala qualitat de l'ocupació i els problemes de manteniment de l'habitatge, és fàcil fer-ne una clara lectura intergeneracional. Les generacions de més edat, amb ocupacions més estables, habitatge en propietat i accés a pensions per jubilació (de més o menys quantia) mostren nivells d'integració superiors. Per contra, les persones més joves, amb situacions més precàries dins el mercat laboral i en l'habitatge tenen una taxa d'exclusió molt superior. Aquí s'hi afegeix l'efecte protector desigual de les polítiques socials: les transferències socials redueixen en major mesura la pobresa relativa de la població major de 65 anys, mentre que tenen un impacte reduït en la població jove. La manca d'un habitatge digne i adequat, com a fenomen més present en les famílies més joves, perjudica la salut, el desenvolupament educatiu dels menors, el nivell d'estudis màxim assolit i, per extensió, la incorporació en el mercat laboral. Això provoca una incidència en moltes dimensions que, de manera directa o indirecta, conformen la qualitat de vida, el benestar i les oportunitats d'ascensió social de tots els membres de la llar. Aquest fre a la mobilitat social és, per tant, una de les conseqüències més importants en termes de desigualtat intergeneracional.

GRÀFIC 1

Evolució de la integració social de la població espanyola. 2007-2018

Font: EINSFOESSA 2007, 2009, 2013, 2018.

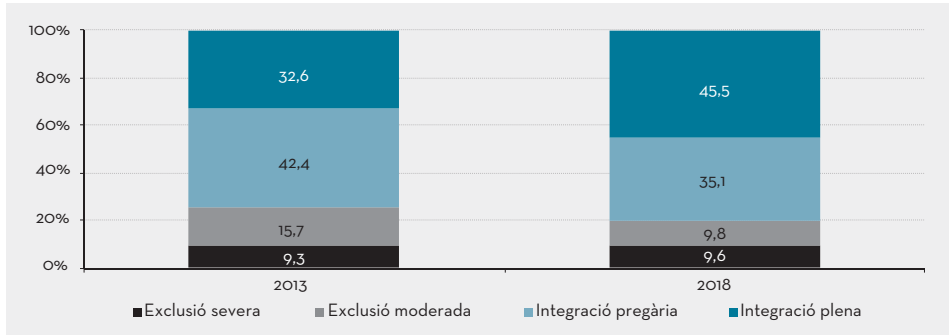
Capítol 4

Context de l'exclusió social a Catalunya

Una societat polaritzada: creix el percentatge de persones en integració plena i a la vegada creix el de persones en exclusió social severa. 1 de cada 5 persones es troba en situació d'exclusió social

La crisi econòmica recentment viscuda, unida als problemes estructurals del nostre model socioeconòmic, ens ha deixat una societat més deslligada, amb col·lectius cada vegada més allunyats del nucli d'integració.

- El 19,3% de la població catalana es troba en situació d'exclusió social.
- El 2018, el 45,5% de la població catalana es trobava en integració plena, el 35,1% en integració precària, el 9,8% en exclusió moderada i el 9,6% en exclusió severa.
- Des del punt de vista dels ingressos, s'observa que la desigualtat a Catalunya es dona, principalment, per l'empitjorament de la situació dels grups de menys renda i no tant per una millora elevada dels grups amb ingressos més alts; des de l'inici de la crisi s'ha produït una caiguda més gran dels ingressos dels grups de menys renda.
- Des d'una mirada més àmplia, l'exclusió social severa augmenta des del 2013. Hi ha un cert risc de cronificació de les situacions d'exclusió severa, i fins i tot de polarització de l'estructura social. Es produeix un gran procés d'acumulació de dificultats en les persones que es troben en la part més crítica de l'exclusió social més severa.

GRÀFIC 2**Evolució dels nivells d'integració social de la població de Catalunya.
2013-2018**

Font: EINSFOESSA 2013, 2018.

Com a exemple de situació d'exclusió social severa, imaginem-nos el cas d'un matrimoni de 35 anys sense estudis acabats, amb dos fills bessons de 8 anys i un tercer de 6 anys. Resideixen a Rubí, encara que són originaris del Marroc. Tots dos estan desocupats i busquen feina, i els únics ingressos que tenen són els que genera el marit, fent feines irregulars. Viuen tots en una habitació rellogada per la qual paguen 150 € al mes. Han acudit als serveis socials públics, on els han denegat l'ajuda que han sol·licitat, i també han anat a Càritas. Aquest cas es considera d'exclusió severa perquè l'afecten 13 dels 35 indicadors, com ara l'àmbit laboral, la privació material i la insuficiència econòmica i l'àmbit de l'habitatge. A més, hi ha una manca de suport social formal i informal que pugui compensar aquesta situació tan greu.

Capítol 5

Problemàtiques concretes

Els problemes que ens preocupen més, per la manera com estan afectant en les situacions d'exclusió social de les persones, són la precarietat laboral i les dificultats amb l'habitatge, la salut i les situacions d'aïllament social més greus.

5.1. Precarització del treball com a factor d'exclusió

El 52% de les llars en situació d'exclusió social estan sustentades per una persona ocupada dins el mercat laboral

Es posa de manifest que la **qualitat de l'ocupació és insuficient per cobrir les necessitats de les famílies**. Aquesta feblesa del nostre mercat laboral s'ha agreujat amb la sortida de la crisi, en què s'ha aprofundit el seu caràcter estructural.

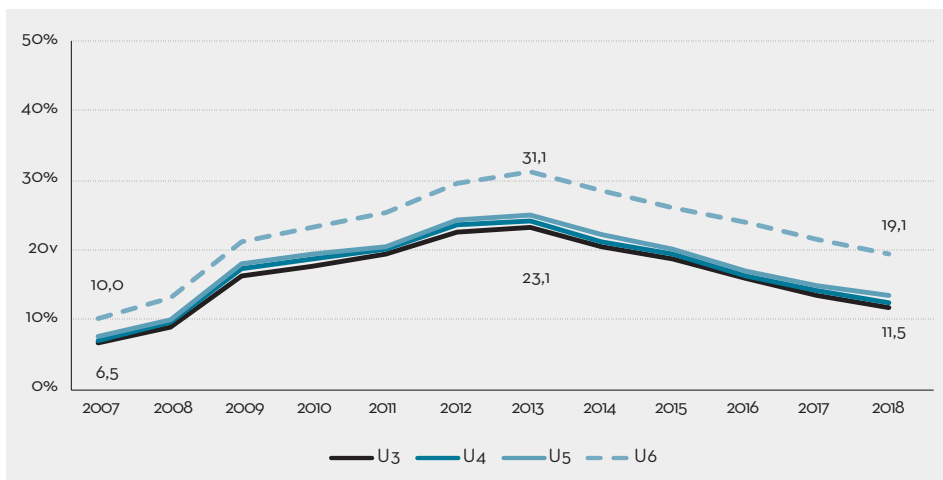
Si bé històricament l'ocupació ha estat un factor excel·lent de protecció davant les situacions de pobresa i d'exclusió, des de fa un temps la frontera és més difusa: hi ha un grup nombrós de persones que deambulen per l'espai de l'exclusió social i que tenen treball precari. S'entén per treball precari aquell que proporciona ingressos insuficients (que situa les persones treballadores per sota del llindar de pobresa relativa), així com les feines sense contracte, els falsos autònoms, les persones amb jornada parcial involuntària o la temporalitat.

- **L'atur continua:** tot i que els cinc anys de recuperació econòmica han acumulat una reducció dràstica de la desocupació a Catalunya, la taxa d'atur actual és encara molt elevada i duplica les taxes d'abans de la crisi (11,5% el primer trimestre del 2019 i 6,7% el primer trimestre del 2007). A més a més, si més enllà de les

mesures convencionals es tenen en compte altres mesures alternatives **(2)** (que inclouen les persones afectades per expedients de regulació de l'ocupació, les persones aturades que ja no busquen ocupació per desànim o les persones que realitzen una jornada reduïda per raons involuntàries), la proporció de persones actives amb situacions de vulnerabilitat en l'ocupació pujaria fins al 19,1%.

GRÀFIC 3

Evolució de la taxa d'atur de Catalunya per diferents tipus de mesura. 2007-2018

(U3) Taxa d'atur oficial; (U4) U3 més persones que no treballen, estan disponibles i no busquen feina perquè creuen que no en trobaran, així com persones desocupades que estan en un ERE; (U5) U4 més persones que no busquen feina (per qualsevol raó) però estan disponibles i declaren que voldrien treballar; (U6) U5 més persones ocupades però amb una jornada parcial involuntària.

Font: INE. Enquesta de Població Activa.

- **El fet de no tenir ocupació multiplica per 2,6 el risc de caure en situacions d'exclusió social i per 3,7 el de caure en la pobresa severa;** les majors taxes d'exclusió social i de pobresa es continuen concentrant en el col·lectiu de persones aturades.
- **El treball es precaritzava i es convertia en factor d'exclusió:** un 13,6% de les persones que treballen estan en situació d'exclusió social. Hi ha dos grans motors de precarietat i, per tant, de situacions d'exclusió. D'una banda, l'anomenada

(2) El càlcul sobre mesures alternatives de la taxa d'atur són una adaptació de la proposta metodològica realitzada per Florentino Felgueroso a partir del Bureau of Labor Statistics dels EUA i dels treballs de Raül Segarra *La precariedad en el centro de la pobreza laboral i Paro oficial y mediciones alternativas*, 2017.

parcialitat involuntària: quan es pregunta al grup de persones amb jornada parcial quina és la raó principal per la qual no treballen a temps complet, el 48% declara que no han pogut trobar una ocupació de jornada completa. D'aquestes, pràcticament la meitat es troba en situació d'exclusió social. D'altra banda, la temporalitat és un altre gran motor d'exclusió. Així, l'exclusió social afecta el 26% de les persones amb contracte temporal però només l'11,6% de les persones amb contracte indefinit. Això evidencia que el fet de tenir un contracte temporal multiplica per 2,2 la probabilitat de caure en situacions d'exclusió.

- **Les dificultats econòmiques en les llars amb ocupació:** més enllà dels escenaris estrictes de pobresa i exclusió, les famílies viuen altres situacions que aprofundeixen en les conseqüències d'una precarització de l'ocupació. Així, el 46% de les llars en les quals la persona de referència té feina s'han vist obligades a reduir la despesa en roba, alimentació o subministraments, i 1 de cada 4 ha hagut de sol·licitar ajuda econòmica a institucions, familiars o amics. Aquestes situacions són encara més greus per als perfils de llars amb menors o les llars amb una dona com a sustentadora principal.
- **Capacitat protectora diferent en funció de la tipologia dels ingressos:** si s'analiza la incidència de les situacions d'exclusió social de la població segons el tipus d'ingressos de les llars, s'observa clarament que la població relativament més protegida davant les situacions d'exclusió social és aquella que resideix en llars amb ingressos procedents exclusivament del treball o de les prestacions contributives. En canvi, les llars que combinen diferents fonts d'ingressos, i especialment les llars amb prestacions assistencials o sense ingressos, són les més desprotegides, atès que la proporció de població en situació d'exclusió social amb aquest tipus d'ingressos és pràcticament la totalitat. Això posa de manifest la incapacitat de les prestacions assistencials per ajudar les famílies a sortir de la situació d'exclusió social.

5.2. Habitatge

3 de cada 10 persones tenen dificultats relacionades amb l'habitatge: malgrat que la recuperació econòmica ha millorat els ingressos de les famílies, el cost de l'habitatge condemna el 12,4% a l'exclusió severa. El 4% viu en habitatge insegur, i el 16%, en habitatge inadequat

Què entenem per *llar*?

És el lloc que ens dona seguretat i estabilitat, el lloc on podem construir la identitat, un espai de relació i de desenvolupament del projecte familiar. És on podem descansar, mirar la vida i planificar-la, somiar... A través de la llar ens po-

dem arrelar a l'entorn. La llar és necessària per a una vida digna i veritablement humana: per això afirmem que l'habitatge és un dret essencial de la persona i un element relacional i de participació en la societat.

Què entenem per exclusió residencial?

L'exclusió residencial és la manca d'un habitatge digne i adequat, la manca d'una llar. Es manifesta de formes diverses. Algunes són molt visibles i extremes, com les persones que dormen al carrer. D'altres, una mica menys visibles, semblen menys extremes, com les persones que viuen en una institució (albergs, residències, pisos d'acollida temporal). Finalment, hi ha les invisibles, com les persones que viuen en un habitatge insegur (de relloguer, en procés de desnonament, en situació de violència familiar) o en un habitatge inadequat (amb condicions d'insalubritat, amuntegades en molt poc espai o en assentaments informals), segons les quatre categories Ethos, definides al nivell europeu per la Federació Europea d'Organitzacions Nacionals que treballen amb persones sense llar (FEANTSA).

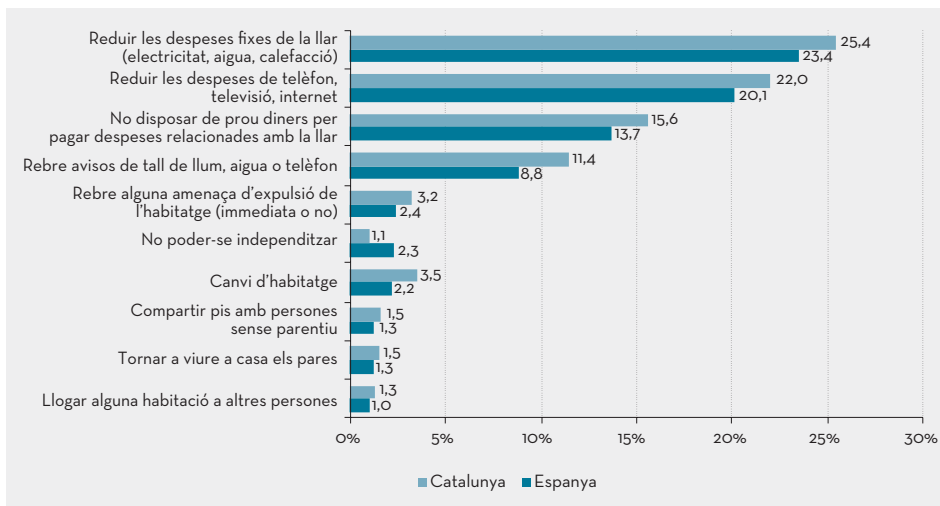
L'habitatge és la dimensió que genera més situacions d'exclusió social, amb 3 de cada 10 persones afectades. A més a més, hi ha una estreta relació entre trobar-se en situació d'exclusió social i no disposar d'un habitatge digne, atès que el 65% de les persones en situació d'exclusió social es troben, simultàniament, afectades per l'exclusió residencial. Aquesta relació encara es fa més palesa en els casos d'exclusió social severa, en què el 70% no disposa d'un habitatge digne.

- **L'elevat preu de l'habitatge condemna el 12,4% de les persones a viure en situació de pobresa severa.** Les llars amb una despesa excessiva per habitatge són aquelles que, un cop han fet front al pagament de les despeses per habitatge, es queden amb uns ingressos per sota del 30% de la mitjana del conjunt de la població. Això vol dir que, si es tracta d'una persona sola, es quedaria per sota de 285 € al mes, i si és una família de dos adults i dos menors, serien 599 € al mes. Hi ha 944 milers de persones en aquesta situació a Catalunya.
- **Un 4% de les persones viuen en habitatge insegur segons les categories Ethos.** Això inclou les llars sense títol legal sobre l'habitatge (amb contracte sense lloguer o de relloguer), les llars amb notificació legal d'abandonar l'habitatge o en situació de violència familiar. Al voltant de 300 milers de persones es troben en aquesta situació.
- **Un 16% de les persones viuen en habitatge inadequat segons les categories Ethos.** Això inclou les situacions d'infrahabitatge (habitatges que no compleixen els requisits mínims d'habitabilitat, en condicions d'insalubritat, sense accés a subministraments), les situacions d'amuntegament i les estructures temporals (barraça, assentaments). Més d'1,2 milions de persones es troben en aquesta situació.

- La insuficiència de recursos econòmics, els costos energètics i la falta de desenvolupament d'unes polítiques públiques d'habitatge fan que **1 de cada 4 persones s'hagi vist obligada a reduir les despeses en subministraments** (electricitat, gas i aigua).

GRÀFIC 4

Distribució de la població de Catalunya i Espanya en llars que, per problemes econòmics, s'han enfrontat a diferents situacions en l'àmbit de l'habitatge al llarg del darrer any. 2018

Font: EINSFOESSA 2018.

5.3. Salut

La desigualtat generada per l'accés als recursos sanitaris bàsics que queden fora de la competència de la sanitat pública reforça el caràcter exclusiu de la dimensió de la salut, amb una especial incidència entre les persones amb discapacitat

El gradient social en els processos relacionats amb la salut implica que aquesta és, a la vegada, conseqüència i origen de les diferències en funció dels ingressos, el nivell educatiu i l'exclusió social. La relació entre salut i exclusió social és bidireccional: la dificultat per accedir a medicaments, als serveis sociosanitaris i a un règim adequat d'alimentació són indicadors que, de manera gairebé necessària, s'associen a un deteriorament en la salut. En l'altre sentit, però, certes situacions d'exclusió poden tenir l'origen en problemes de salut i l'aparició i el desenvolupament de determinades

malalties. Aquestes situacions poden incrementar el risc d'aïllament i exclusió social en els individus que formen part d'una llar en la qual sorgeixen i persisteixen càrregues associades amb la cura de persones malaltes o amb algun tipus de discapacitat.

Altrament, algunes situacions d'exclusió tenen l'origen en problemes de salut. Aquests problemes són resultat, al seu torn, de l'exclusió en altres dimensions, com les que afecten en l'àmbit del consum o de l'habitatge.

- Hi ha un conjunt ampli de serveis sanitaris de gran importància que no està disponible per a tota la població. Un percentatge significatiu d'aquesta no hi té accés per motius socioeconòmics. **Gran part de la desigualtat en l'àmbit sanitari es relaciona amb l'accés a prestacions bàsiques que no són competència de les institucions públiques d'atenció sanitària**, com l'atenció odontològica, l'atenció òptica, l'accés a les ajudes tècniques, els recursos protèsics i la salut mental, fonamentalment. Cal, per tant, repensar l'atenció sociosanitària en el marc de les institucions públiques amb l'objectiu de reduir el risc d'exclusió en les famílies i llars.
- El 3,7% de les persones viuen en llars que no han tingut accés a una alimentació bàsica en els darrers deu anys.
- La incidència de l'exclusió social a Catalunya puja més de 10 punts percentuals en el cas de les llars que tenen alguna persona amb discapacitat o situació de dependència (del 19% a més del 30%).
- El 10% de les persones han deixat de comprar medicines i de seguir tractaments o dietes per problemes econòmics (un total de 780 milers de persones a Catalunya).
- El 17% de les persones es troben afectades per dificultats en la salut, registre que puja fins al 78% quan ens fixem en les persones en situació d'exclusió social severa.

5.4. Aïllament

Arran de la crisi s'han esgotat les xarxes de protecció social i familiar

L'esgotament de les xarxes de protecció social i familiar deixa les persones en una situació més vulnerable. A això s'hi suma l'augment de les persones en situació d'aïllament social i amb relacions socials adverses.

- Un 11,6% de les persones es troben en situació d'exclusió provocada per l'aïllament social, és a dir, sense xarxa de relació social i/o amb relacions socials adverses o conflictives. Això ha augmentat des de l'any 2013.
- Els mecanismes personals, familiars i de protecció social pública estan absents o amb un greu nivell de deteriorament en aquest grup de persones.

Capítol 6

Els perfils de l'exclusió social a Catalunya

La taxa d'exclusió és més alta si: ets dona, tens entre 45 i 54 anys, ets immigrant, estàs a l'atur, ets família nombrosa i/o família monoparental

Hi ha característiques de la persona sustentadora principal de les llars que defineixen un risc més alt de trobar-se en situació d'exclusió social:

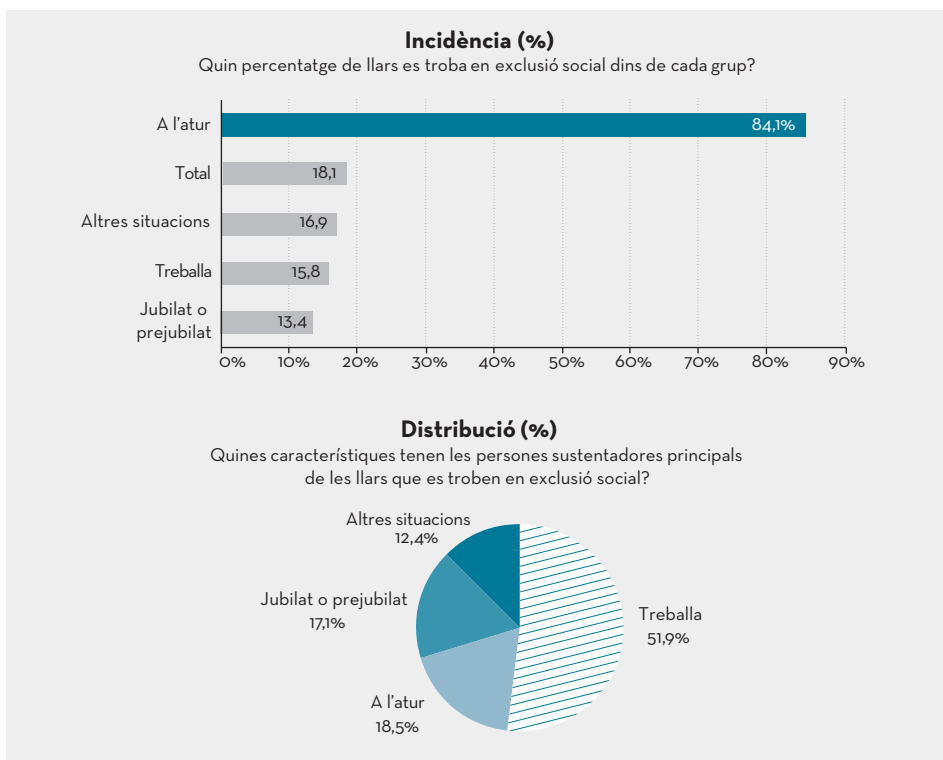
- **Si ets dona.** Les taxes d'exclusió social entre les llars sustentades per dones (20,7%) són superiors a les dels homes (16,7%). Malgrat les diferències en les taxes d'incidència de l'exclusió per sexe i a causa del major pes poblacional de les llars sustentades per homes, en valors absoluts globals, el 61% de les llars en situació d'exclusió estan sustentades per homes **(3)**.
- **Si tens entre 45 i 54 anys.** El grup d'edat amb un risc d'exclusió social més elevat (taxes del 23,5%) és el de les llars sustentades per una persona d'entre 45 i 54 anys. Tanmateix, en termes de pesos dins el total de la població, el 40% de les llars en situació d'exclusió social estan sustentades per persones menors de 44 anys.
- **Si ets immigrant.** Les taxes d'exclusió social entre les llars sustentades per persones de fora de la Unió Europea (46,8%) són superiors a les sustentades per persones de nacionalitat espanyola (15,1%) o de la resta de la Unió Europea (18,5%).

(3) Al llarg d'aquest document s'aniran comparant dos tipus de dades: d'una banda, les dades sobre el risc d'exclusió (o la incidència), on s'analitza el percentatge de llars o de persones en exclusió dins de cada grup. D'altra banda, les dades sobre el pes (o distribució dins el total de la població), que indiquen les característiques que tenen les llars o persones que es troben en exclusió social.

- **Si estàs a l'atur.** Hi ha un vincle clar entre atur i exclusió social. El 84,1% de les llars sustentades per persones que busquen feina es troben en situació d'exclusió social, davant del 15,8% de les llars sustentades per persones que treballen i el 13,4% de les llars sustentades per persones jubilades o prejubilades. Tanmateix, en termes del seu pes dins el total, el grup majoritari en la població catalana és el de les llars sustentades per persones que treballen (51,9%), mentre que les llars sustentades per persones a l'atur representen el 18,5% (4,6 vegades més gran que el seu pes poblacional).

GRÀFIC 5

Risc d'exclusió i pes de les llars per relació amb l'activitat de la sustentadora principal

Font: EINSFOESSA 2018.

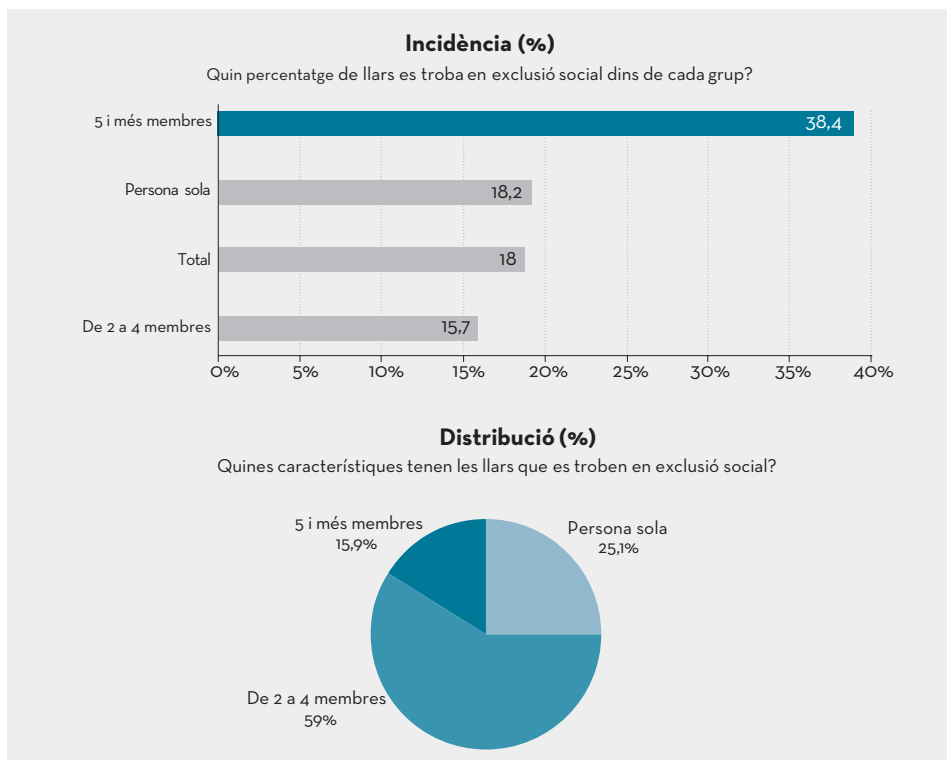
- **Si ets família nombrosa.** La taxa d'exclusió social de les llars amb cinc persones o més és del 38,4%, més elevada que la de les llars de dues a quatre persones (15,7%) o les llars d'una persona (18,2%). Tanmateix, se-

gons el seu pes dins el total, el grup més nombrós és el de les llars amb 2-4 membres, amb un pes del 59%.

- **Si ets família monoparental.** La taxa d'exclusió social de les llars monoparentals és del 25,7% (vs. el 17,5% de la resta de llars). En termes distributius, però, les llars monoparentals representen el 10% del total de llars en situació d'exclusió social.

GRÀFIC 6

Risc d'exclusió i pes de les llars per tipologia familiar (%)

Font: EINFOESSA 2018.

L'especial vulnerabilitat a l'exclusió social de les llars amb menors i joves es confirma com una tendència preocupant

A les llars amb presència de menors i joves és on s'acumulen els majors percentatges de població en situació d'exclusió. Les dades del 2018 posen de manifest que no hem estat capaços de revertir aquest escenari provocat per la crisi,

atès que, abans, les majors proporcions d'exclusió es donaven entre el grup de majors de 65 anys.

- Els menors que viuen en famílies en situació de pobresa tenen una probabilitat més alta de patir situacions de pobresa i/o privacions materials també en l'etapa adulta, i els patrons de desigualtat es reproduïen generació rere generació. El risc de pobresa o d'exclusió social es multiplica per dos per als adults que havien tingut dificultats econòmiques durant la infància (4).
- El 22% dels menors es troba en situació d'exclusió a Catalunya.

3 de 4 llars en exclusió social estan sustentades per persones amb nacionalitat espanyola, tot i que el risc d'exclusió és major en les llars sustentades per persones de nacionalitat extracomunitària (47% vs. 15%)

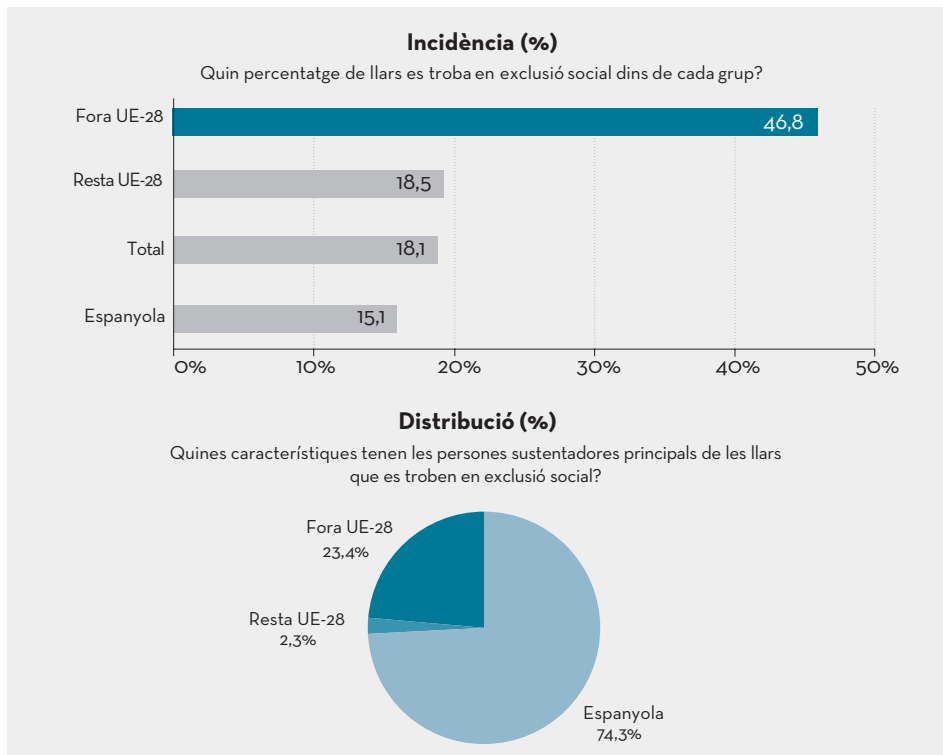
La crisi econòmica va afectar amb força la població extracomunitària, i encara avui hi ha greus seqüeles que es posen de manifest en les diferències en els percentatges d'exclusió respecte a la població espanyola i la nacional dels estats membres de la Unió Europea.

- **3 de cada 4 llars en situació d'exclusió social és espanyola.** Malgrat que les llars sustentades per persones de nacionalitat extracomunitària tenen més tendència a l'exclusió, aquestes no constitueixen la major part de les llars en situació d'exclusió social a Catalunya.
- **Un 46,8% de les llars sustentades per persones de nacionalitat extracomunitària es troben en situació d'exclusió social,** i dins d'aquest grup, més de la meitat (el 26,2%) està en situació d'exclusió social severa. El risc que les llars catalanes sustentades per persones de nacionalitat extracomunitària caiguin en exclusió és tres vegades més elevat que en les llars sustentades per persones de nacionalitat espanyola.

(4) Vegeu l'informe *Transmisión intergeneracional de la pobreza*, VIII Informe FOESSA. Document de treball 2.7., Fundació FOESSA, 2019.

GRÀFIC 7

Risc d'exclusió i pes de les llars per nacionalitat de la persona sustentadora principal

Font: EINSFOESSA 2018.

Capítol 7

Territorialització de l'exclusió social

Les taxes d'exclusió social més elevades es concentren en les ciutats de més de 100.000 habitants (on viu el 62% de la població en situació d'exclusió, vs. el 52% de la població total)

Es pot parlar d'una exclusió social de caràcter més urbà i no tant rural a Catalunya.

- Les taxes d'exclusió social són més reduïdes per a les poblacions amb menys de 20.000 habitants (9,7% i 11,7% per a les de menys de 5.000 habitants), mentre que les de més de 100.000 habitants (21,5%), entre 50.000 i 100.000 (20,8%) i entre 20.000 i 50.000 (22,6%) mostren taxes més elevades.
- Les poblacions de més de 100.000 habitants són les que concentren una proporció més elevada de situacions d'exclusió social, amb un pes del 61,8% per sobre del pes del total de la població (52%).

Capítol 8

Nivells d'accés i valoració dels drets socials de baixa intensitat

Una cobertura de les rendes mínimes particularment baixa

- Catalunya té més despesa per habitant en prestacions contributives de la Seguretat Social (un 13% més que a Espanya), però la mateixa en prestacions contributives per desocupació, i menys, en pensions no contributives, com les prestacions per desocupació de caràcter assistencial i les rendes mínimes. Cal tenir en compte que la cobertura de les rendes mínimes a Catalunya no arriba al 30% de la població en situació de pobresa severa, i se situa per sota de la mitjana espanyola (al voltant del 33%).
- Malgrat que Catalunya és una de les comunitats autònomes en què la despesa pública en prestacions socials és més elevada que en el conjunt de l'Estat, això no es trasllada al col·lectiu en situació d'exclusió social més severa, perquè no només no s'ha reduït, sinó que ha augmentat des del 2013.
- No es tracta tant d'un problema de recursos invertits, sinó del criteri de distribució d'aquests recursos, que no estan arribant a les persones en situació de més vulnerabilitat. Veiem que sí que arriben a les persones en situació d'exclusió social moderada, però no a les que es troben en situació social severa.

Una part majoritària de la societat catalana (86,4%) considera que cal destinar més diners públics als serveis socials. De manera similar, el 74,1% de la població optaria per tenir més prestacions i serveis socials, pagant més impostos

- 7 de cada 10 persones consideren que les administracions haurien de garantir l'accés a l'ocupació a tota la població.
- Una part majoritària de la societat catalana (86,4%) considera que cal destinar més diners públics als serveis socials. De manera similar, el 74,1% de la població optaria per tenir més prestacions i serveis socials, pagant més impostos.
- Una gran part de les persones que viuen en llars en situació d'exclusió social han experimentat un deteriorament important del seu nivell de vida, tant a curt termini com a llarg termini. Els efectes de la recuperació econòmica no sembla que s'hagin notat: la major part de la població catalana (67,9%) no en percep l'arribada, proporció que puja fins al 78,8% en el cas de les persones que viuen en llars en situació d'exclusió social.

Capítol 9

Annex. 35 indicadors que formen l'ISES

TAULA 1
Els indicadors que formen l'ISES

Dim.	N.	Indicadors	Persones		Llars	
			%	N.	%	N.
Ocupació	1	Llars amb la sustentadora principal a l'atur des de fa un any o més	2,1	158.000	2,1	61.899
	2	Llars amb la sustentadora principal amb una ocupació d'exclusió (vendedors a domicili, venedors ambulants de suport, venedors ambulants marginals, empleades de la llar no qualificades, peons agrícoles eventuais temporers, recollidors de cartró i altres residus, repartidors de propaganda, captaires)	0,5	38.800	0,6	18.091
	3	Llars amb la persona sustentadora principal amb una ocupació irregular: sense contracte i sense cobertura en la Seguretat Social	1,0	79.500	1,0	29.224
	4	Llars sense persones ocupades, ni pensionistes contributius, ni amb prestacions contributives per desocupació	2,7	201.800	3,6	108.036
	5	Llars amb almenys una persona desocupada sense formació ocupacional en el darrer any	16,5	1.250.500	12,3	367.338
	6	Llars amb totes les persones actives desocupades	4,3	326.000	4,6	138.578

Dim.	N.	Indicadors	Persones		Llars	
			%	N.	%	N.
Consum	7	Llars en pobresa severa (ingressos inferiors al 30% de la renda mitjana equivalent), amb el llindar estable en euros constants com a mitjana de les quatre onades (2.945 € el 2007, 3.063 € el 2009, 3.339 € el 2013 i 3.416 € el 2018)	3,2	239.800	2,8	85.261
	8	Llars en les quals hi ha privació d'almenys un bé considerat bàsic: aigua corrent, aigua calenta, energia elèctrica, evacuació d'aigües brutes, cuina, nevera, rentadora	2,2	167.900	1,9	55.488
Política	9	Llars amb persones sense dret a escollir els seus representants polítics i a ser escollits: llars amb alguna persona de 18 anys o més de nacionalitat extracomunitària (sense conveni de reciprocitat)	12,9	983.000	8,4	250.796
	10	Llars amb alguna persona sense capacitat efectiva de ser considerada i d'influir en el procés de presa de decisions col·lectives: no participen en les eleccions per manca d'interès i no són membres de cap entitat ciutadana	4,1	307.800	4,0	119.994
Educació	11	Llars amb persones de 3 a 15 anys no escolaritzades durant el curs 2017-2018	0,54	41.300	0,3	10.421
	12	Llars en les quals ningú de 16 a 64 anys té estudis: de 16 a 54 anys sense completar EGB, ESO o graduat escolar; de 55 a 64 anys amb menys de 5 anys a l'escola	5,5	414.700	3,8	114.934
	13	Llars amb alguna persona de 65 anys o més que no sap llegir o escriure o no ha anat a l'escola	1,6	123.300	1,6	48.491
Habitatge	14	Llars amb situacions d'infrahabitatge: barraca, prefabricades o similar	0,45	34.800	0,5	13.558
	15	Llars amb deficiències greus en la construcció, situació de ruïna i/o necessitat de rehabilitar la major part de les estructures de l'habitatge	2,7	202.400	2,4	72.428
	16	Llars amb situacions d'insalubritat: humitat, brutícia i olors	7,8	589.800	7,3	217.758
	17	Llars amb situacions d'amuntegament (<15 metres quadrats per persona)	12,6	960.000	7,2	214.332
	18	Llars amb tendència a l'habitatge precari: facilitat gratuïtament per altres persones o institucions, rellogat, ocupat il·legalment, amb alguna mena d'amenaça d'expulsió	3,9	296.200	4,1	122.380
	19	Llars en un entorn molt degradat i/o un barri conflictiu	1,1	82.000	1,2	36.731
	20	Llars amb persones discapacitades i que tenen barreres arquitectòniques	1,9	141.200	2,3	68.694
	21	Llars amb despeses excessives en l'habitatge (ingressos-despeses en habitatge < llindar de pobresa severa) o amb deutes relacionats amb el pagament de l'habitatge i els subministraments	12,4	944.000	10,8	323.282

Dim.	N.	Indicadors	Persones		Llars	
			%	N.	%	N.
Salut	22	Llars amb alguna persona sense cobertura sanitària	1,36	103.900	0,9	26.860
	23	Llars en què algú ha passat gana freqüentment durant els darrers deu anys o n'esta passant actualment	3,7	283.000	3,0	91.254
	24	Llars en què tots els adults tenen alguna discapacitat, malaltia crònica o problemes greus de salut, cosa que els limita de cara a les activitats de la vida diària	2,2	165.700	4,0	120.814
	25	Llars amb alguna persona dependent que necessita ajuda o cures d'una altra persona (per fer les activitats de la vida diària) i que no la reben	0,8	61.900	1,1	32.855
	26	Llars amb algun malalt greu o crònic que no ha rebut assistència mèdica per a aquesta malaltia	2,8	215.900	3,1	91.720
	27	Llars que han deixat de comprar medicaments i seguir tractaments o dietes per problemes econòmics	10,3	780.000	10,1	301.796
	Conflicte social	28	Llars en què algú rep o ha rebut mals tractes físics o psicològics en els darrers deu anys	3,3	252.900	3,4
29		Llars en què hi ha relacions molt dolentes, dolentes o força dolentes entre els seus membres	0,47	36.300	0,6	17.607
30		Llars amb persones que tenen o han tingut problemes amb l'alcohol, altres drogues o el joc en els darrers deu anys	2,7	207.900	2,8	82.773
31		Llars en què algú ha sigut o està a punt de ser pare o mare amb menys de 18 anys en els darrers deu anys	1,44	109.400	1,1	32.305
32		Llars amb persones que tenen o han tingut problemes amb la justícia (antecedents penals) en els darrers deu anys	1,2	93.800	0,9	25.462
Aïllament social	33	Llars sense relacions amb suport personal per a situacions de malaltia o dificultat	4,1	310.200	10,5	314.976
	34	Llars amb relacions molt dolentes o dolentes amb els veïns del barri	0,7	53.600	0,7	21.642
	35	Llars amb persones en institucions: centres de drogodependència, hospitals i pisos psiquiàtrics, centres penitenciaris, centres de menors, centres per a indigents o dones	0,1	5.500	0,1	2.148

Font: EINSFOESSA 2018.

